

Susipynę keliai ir portretai

BRONIUS NAINYS

Lyg smagiu plaktuku Jono Zdanio diriguojamas orkestras tvirtai trenkė „Kalvelį“, tris – keturis šimtus, tiksliai nebeprisimenu kiek, dideliame Čikagos „International Amphitheatre“ grindų plote išsikiavusių šokėjų sukeldamas ant kojų. Vienas, du, trys taktai – sukyns, po jo antras, paskui trečias, ir žiūrovai su užė plovimų audra. Pusseptinto tūkstančio jų, 1963 metais liepos septintą susirinkusių čia pasigrožėti lietuvių liaudies menu antroje tautinių šokių šventėje, ir iki šiol mažai žinomo programos vadovo Liudo Sagio vardas iš jų atminties jau niekada nebeišdilo. Tokios naujovės jie dar nebuvo matę. Lietuvių tautiniai šokiai visur sukosi tik atskirais rateliais. Jais buvo atsokta ir ten pat prieš penkerius metus įvykusi pirmoji šventė. O antroji – jau kitaip. Visa arena – vienas bendras derinys: vidury vienokia figura, šonuose prie jos priderintos kitokios, o kampuose – viso, lyg žvaigždutėmis išmarginto, keturkampio mikli užbaiga. Iš viršaus žiūrint, vaizdas pasigėrėtina gražus. Po dešimties metų kūrybinio darbo su „Grandinėle“ Liudas ir Aleksandra Sagiai visiškai pakeitė mūsų tautinių šokių švenčių, jau gal net nuobodoku tapusį, veidą. Parodė ji naują, gyvą, judrų, linksmą, žiūrovą pririšantį, įdomų.

Bet dar dešimt metų turėjo praeiti, kol mūsų žymus menininkas, muzikas – kompozitorius Vladas Jakubėnas, po premjeros ir pakartotini, Maria gimnazijos auditoriją Čikagoje perpildžiusio, „Grandinės“ koncerto Drauge galėjo jau taip parašyti:

„Mums buvo parodyta, kokie spalvingi, ryškūs, harmoniškai įvairūs, užbaigti galimūmai slypi liaudies šokiuose, jei jie yra pateikti tobulo, subrendusio ansamblio. Man dar nėra tekę matyti vien iš šokių susidėjusio spektaklio, kuris būtų galėjęs tiek nenutraukiamai sukaustyti žiūrovų dėmesį, lyg tai būtų ne atskiri šokiai, bet viena ištisinė pasaka“.

Iki Sagių laikų niekam tokių spektaklių nebuvo tekę matyti, ne tik prof. Jakubėnui. Labai kukliai, Liudo ir Aleksandros Sagių pastangomis,

1963 m. vasario 15 d. su trylika mergaičių ir pora šokių Cleveland miesto tautų festivalyje pradėta „Grandinėle“, per pirmuosius dvidešimt metų, kai jau ją pradėjo recenzuoti ir tokie „tūzai“ kaip prof. Jakubėnas, suruošė 53 savarankiškus koncertus, lietuviams ir kitataučiams, jais ant kojų kėlė žiūrovus JAV, Kanadoje, Pietų Amerikoje, Europoje, Australijoje, ir Cleveland miesto šios srities meno žinovai skeptikai, teigė, kad tautinės grupės (etnics) meno nekuria, viešai pripažino, kad „Grandinėle“ net jų reikalavimus praneša. Ir tada gal nė nesvajojom, kad „Grandinės“ garsas nuaidės ir į tėvynę, ir jos vardą vertai minės tada pavergtos, o šiandien nepriklausomos, Lietuvos Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas, atidarydamas praėjusiais metais Lietuvos valstybės deimantinės sukakties proga suruoštą tautinių šokių šventę. Bet dar labiau galime pasidžiaugti, visą tą puikią šio išskirtinio lietuvių išėjimo meno ansamblio veiklą aptarancia, praėjusį rudenį Lietuvoje Klaipėdos universiteto leidyklos išleista knyga *Liudas Sagys. Susipynę keliai ir portretai*.

Kaip kitoks buvo Liudas Sagys, taip kitokia yra ir apie jį parašyta knyga. Tiksliau: ne parašyta, bet sudaryta. Gabus, šiuo menu besidomintis, Klaipėdos universiteto dėstytojas Juozas Januška, net porą metų kruopščiai plušdamas, pririnko didelę krūvą medžiagos ir iš jos sulipdė labai įdomų „Grandinės“ istorijos, taip pat labai menišką, bet kartu ir literatūrinį, jau nebeužduosiantį brangų akmenuką. Ne rinkai skirti šie Liudo Sagio *Susipynę keliai ir portretai*, bet lietuvių tautiniu menu besidomintiems, jį puoselėjantiems ar net jo besimokantiems specialiam skaitytojui – pedagogui, mokytojui ar tyrinėtojiui, ar net šio meno žinovui skaityti ir stebėtis, ką

Liudas Sagys po sėkmingo koncerto 1970 m. „Grandinės“ ansamblio gastrolėse Amerikoje.

pora gabų, darbščių ir norinčių žmonių gali duoti savo tautai, iš tėvynės išvyti ir gyvendami užsienyje. Šioje nedidelėje, 158 psl., albumo formato, kietais viršeliais labai meistriškai išleistoje knygoje sudėti kruopščiai atrinkti 37 autorių užsienio lietuvių spaudoje skelbti rašiniai ir nuotraukos apie „Grandinės“ veiklą. Rašiniai – ne paprastos korespondencijos, bet aptariantys, vertinantys ir kritiškai pažvelgiantys į šio meno vieneto darbą bei jo sekmes, ypač ši mūsų tautos kūrybos lobį nešančią kitataučių scenas. Nuotraukos: nuo Liudo Sagio veiklos pradžios Lietuvoje, per „Grandinės“ kelionę po pasaulį, iki jo sugrįžimo namo amžino poilsio į Antakalnį. Tai labai vertinga, autentiška, istorinė medžiaga, parodanti Liudo bei Aleksandros ir kūrybinius, ir ypač sunkius užsienyje šio darbo kelius, skiriant jam tik laisvalaikį, nes tik menu, dargi ne komerciniu, bet tautiniu, Amerikoje, šiame pragmatiškame krašte, duonos nepelnysi.

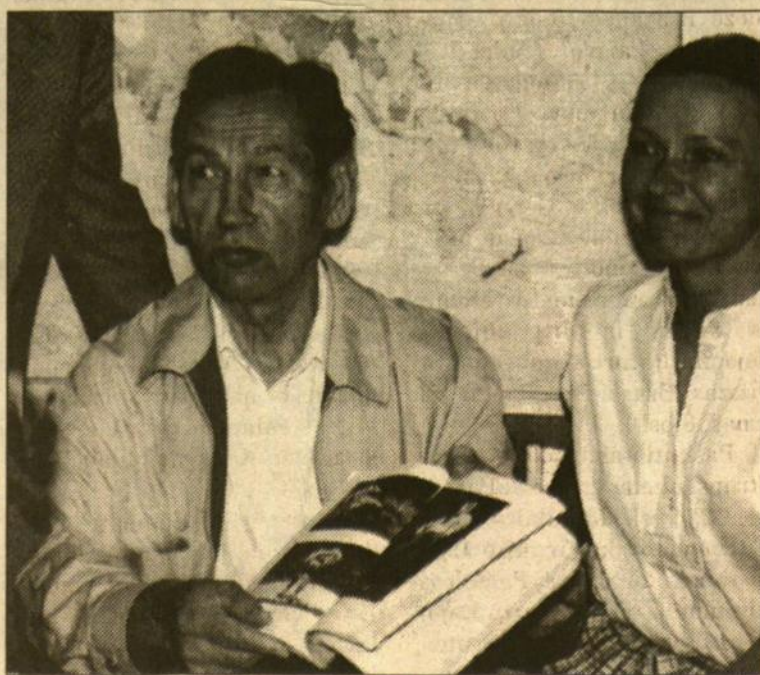
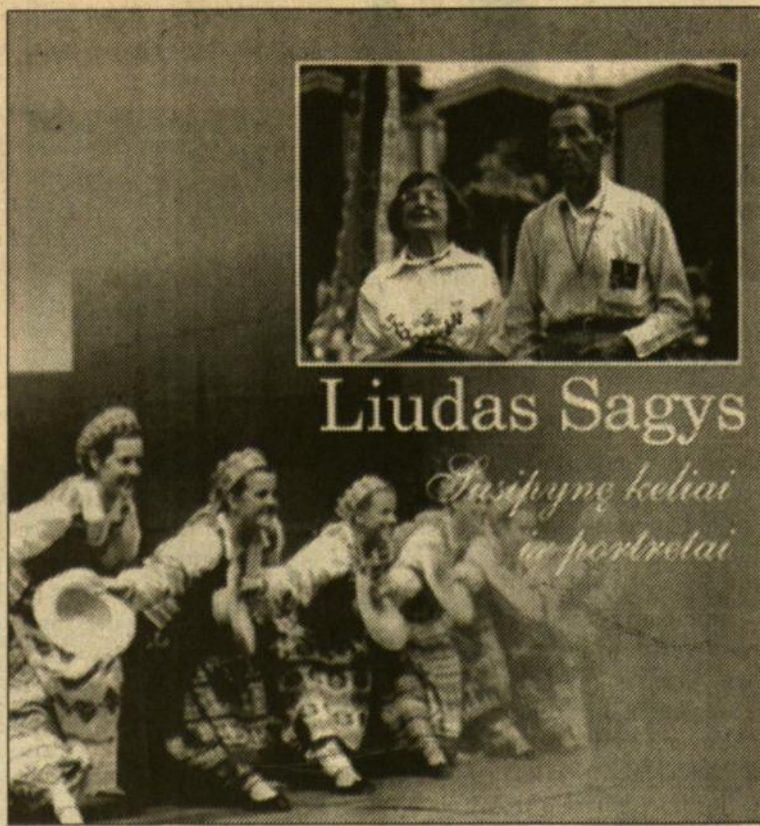
Tačiau šioje knyga, – na, vertinga istorinė, kaip ir visos, viena į kitą panašios, kitos, sakys, ją į rankas imdamas, skaitytojas, – jam parodys, žinoma, jeigu jis norės tai matyti,

ir vieną šiai lietuvių išeivijai itin būdingą, reikšmingą. Lietuvis išeivis, rimtas ir nuširdus kūrėjas visiškai sėkmingas gali būti, tik palaikydamas ryšius su tėvyne, nepaisant jo gyvenimo sąlygų, net ir kietų politinių priežasčių diktuojamų.

Jaunystėje, vos tik tautinio šokio meną pradėjęs puoselėti, Liudas Sagys susidraugavo su taip pat į šią sritį besiveržiančiu Juozu Lingiu, ir nuo tos draugystės niekada neatsiskyrė. Fiziškai nuo Lietuvoje likusio Lingio atskirtas, dar 1955 metais, kai partinių politikų diktuojama tautinė drausmė tėvynės išdavimu skelbė ir motinai rašytą laišką, Liudas

Sagys atnaujino su juo ryšius, pradėjo susirašinėti, dalintis mintimis apie abiejų pamėgtą tautinių šokių meną, kurį vis dėlto ir sunkiomis okupacijos sąlygomis Lingiui pasisekė išvystyti į pacias viršūnes, ir padėti Liudui bei Aleksandrai Sagiams tuo pačiu keliu eiti Amerikoje. Nors Liudui čia už tai kai kas ir „kartuves statė“, bet jis nepabūgo, rado atramą nuosaikesnėje Lietuvių Bendruomenėje, ir galėjo padaryti tai, už ką dabar mes, taip pat ir Lietuva, Sagius mylim, gerbiame ir jiems dėkojam. Tokia padėka ir paminklas, šalia jau pastatyto Antakalnyje, yra ir ši knyga. Ir mano, manau – ir visų kitų, šį meną branginančių bei puoselėjančių lietuvių, nuoširdi padėka priklauso knygos sudarytojui Juozui Januškai, leidėjui Klaipėdos universitetui, o ypač savo vyrą ypatingai mylinčiai ir gerbiančiai Aleksandrai Sagienei visomis jėgomis, ypač lėšomis (Lietuvių fondų paramą atsakius), pasirūpinusiai jos išleidimu.

Liudas Sagys. Susipynę keliai ir portretai.
Sudarytojai – Juozas Januška
Tiražas – 500.
Leidėjas – Klaipėdos universitetas,
H. Manto 84, 5808 Klaipėda,
Tel. 8 46 398 891 El. paštas: leidykla@ku.it

Klaipėdos universiteto Choreografijos katedros muziejuje 1990 metais buvo patalpintas visas Sagio archyvas. Nuotraukoje iš kairės: Liudas Sagys ir docentė Almutė Gražulienė.

Anatolijus Kairys

APIE GERAŠIRDYSTĘ

Poetui
Apolinarui Bagdonui

sulaukusiam
brandaus –
devyniasdešimt metų –
amžiaus

Gerumas, sakoma, kvailumas,
Kvailumas – jau sinonimas širdies.
Kvailučiai visada geriau ir protingiau
Padaro nei išmintingieji broliai jo.
Vis tik gera širdis neįkainuojamai
Brangi, visi jos siekia, ieško, trokšta,
Visi ją kviečia į namus pabūti minutėlę,
Atsverti blogį ir žiaurumą,
Tamsias dienas paversti šviesiomis,
Gyvenimą palengvinti kam taip sunku.
Aš sutikau daugybę blogaširdžių,
Ir keletą galbūt kiek abejotinos širdies,
Daugiausia sutikau indiferentiškų,
Nei taip blogų, nei taip gerų,
Gyvena sau ir dirba sau, ir veikia sau,
Didžiuojasi savimi ir krauna lobį sau,
dažniausiai menkavertį, savo akimis
Pasvėrė ar įvertinę – ir saugo jį...
Kiekvieno pirštai į save lenkti,
Patarlė moko, gan plačiai įėjusi
Į sąmonę žmogaus – visų ir vieno,
Todel nesistebim, matydami pirštus
Ir širdį lenkiant į save labiau,
Nei savo artimą ar draugą.

II

Tačiau mes stebimės, kai matome
Ką nors padarant kiek kitaip nei įprasta –
Parodomas gerumas neatsitiktinis –
Ne vieng kartą ir ne du, ne dešimt, o
Kasdien gyvenant gerumu – kaip norma –
Žmogaus iš Dievo dovana, ją žarstant lyg
Žariją, šildant širdis, ir rankas šalia
Savęs, draugų ar šiaip žmonių, maldaujančių
Jo paramos, jo palankumo, jo gerumo,
Jo, galima sakyti, per daug geros širdies.
Toks geraširdis, mielaširdis, kilniaširdis
Yra Bagdonas, Apolinaras Petras, mano draugas,
Jis draugas ir visų, visos Seklyčios ir
Visos Čikagos – kas pažino jį, su juo
Draugavo, kas patyrė jo vienką ar
Kitokį širdingumą reikale ar bėdoje.
Poetas, žurnalistas, rašto vyras, mokslo,
Lotynų, graikų diplomuotas klasikas,
Keliolika žiemų mokęs šių kalbų
Amerikos mokyklose, ten skleidęs kilnų
Humanizmą, artimą lietuvių sielai,
Jaunimui ir visiems žmonėms.
Seklyčios siela, pensininkų brolis,
Žmogus, kuris neatsakys tau pagalbos,
Ateis, pabus, pasaugos, parašys, aukų
Tau duos, tik pasakyk, ko reikia – bus...

III

Čikagoje išgyvenau per 50 metų,
Patyriau daug, mačiau ir sutikau,
Visur buvau, visas sales išlandžiojau,
Visi mane pažino, kaip ir aš visus,
Tačiau tik viengą geraširdį sutikau,
Tik viengą jį Bagdoną, Apolinarą Petrą,
Galiu iškelti ant altoriaus Pažinimo
Kaip reta žmogų, ištikimą, savą, mielą,
Kuris be vilniaus ir be reikalavimo
Ko nors atgal – padės, ateis, suteiks...
Tačiau Apolinaras nepasidavė pagundai –
Kaip buvo geras, geras liko, mielas visada,
Širdies nepagalėjo net ir tiems, kurie
Ją panaudojo sau, asmeniškai, ne tiems,
Kuriems labiausiai jos reikėjo.
Nesiskundė, neaيمانavo vyras, neverkė,
Geriau tylėjo ir senatvės jau sulaukęs –
Devyniasdešimties metų – nepasikeitęs
Ir savo širdį prašantiems mielai dalija...
O, kad visi mes būtume tokie kaip jis,
Kaip miela būtų dirbti ir gyventi, o!
Tau spaudžiu ranką ir lenkiuos, Apolinarai,
Kaip draugui, neišdavusiam draugystės.

TURINYS

Knyga, skirta L. Sagiui
ir „Grandinėlei“.

Apie poetą J. Juškaitį.
Atsisveikinimas su dail.
Juozu Bakiu.

Komp. Onutė Narbutaitė.
Kauno valstybinio choro
sukaktis. Sorbonos
universitetas suteikė
lietuviui doktoratą.

Leidiniai. Dailės paroda
LR ambasadoje Vašingtone.

„Piršlio šoki“ 1970 m. „Grandinės“ ansamblio gastrolėse atlieka Eglė Giedraitytė ir Liudas Sagys.

Lietuvių dailės instituto septintasis narių suvažiavimas Toronte. Iš kairės: A. Dargis, A. Tamošaitis, T. Valius, V. Vizgirda, A. Valeska, J. Bakis; viršuje — L. Vilimas ir V. Petravičius.

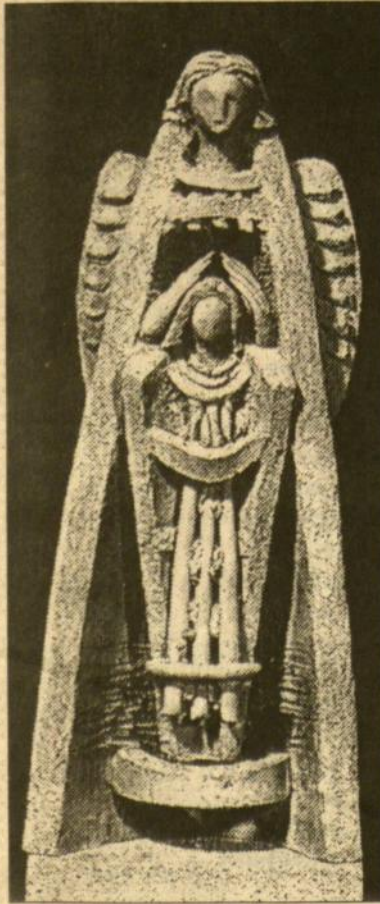
Atsisveikinimas su dailininku

Meno kritikas Aleksis Rannit prieš gerą pusimtį metų *Mūsų kelyje* (Vokietijoje leistame lietuviškame savaitraštyje) rašė: „Juozas Bakis bus pirmasis lietuvių dailininkas, kuriam abstraktas yra tiesioginė forma, gryniausia stiliaus išraiška... Jis semia savo impulsus tiesiog iš širdies, o ne iš proto. Bakis išeina iš pradinių pojūčių (taip pat, kaip ir Petravičius) ir jo kūryba pasižymi natūralumu, nuoširdumu, bet trapia, lengva šiluma. Šio meno siela yra lyrinė ir romantinė. Savo keramikoje Bakis yra poetas-literatas ir muzikas“.

Netrukus tame pačiame laikraštyje pasirodė Bakio pasisakymai. Jis, nesutikdamas su A. Rannit nuomone, pareiškė: „Kūryba, kuri pasižymi natūralumu, lyrika, romantika bei poezija, yra griežtai priešinga abstrakcijai. Kaip tik abstraktistai su šiais elementais veda aštrią kovą.“

Taip pat man nesuprantama, kaip pradinuose žmogaus pojūčiuose galima rasti abstrakciją? Turiu pasakyti, kad aš, kaip ir Ratas, Petravičius, Augius, savo kūrybai siūžeto ieškau liaudies pasakose, baladėse, dainose ir t.t. Tiems siūžetams išreikšti naudoju savo formą. Taigi, mano darbai negali būti abstraktūs, nes juose yra aiškus turinys...”

Juozas Bakis, gimęs 1922 m.

Juozas Bakis. „Angelas“.

Papildė, ne per seniai (2003 m. gruodžio 7 d.) išsiskyrė iš gyvųjų tarpo. Palaidotas greta anksčiau mirusios žmonos Ilonos. Bakis, gyvendamas Lietuvoje, studijavo dramą, o paskui reikišė Marijampolės dramos teatre. Pokariniais metais Vokietijoje dainavo ir šoko „Čiurlionio“ ansamblyje. Vėliau studijavo L'Ecole des Arts et Matiers, Freiburge. 1949 m. atvykęs į Kanadą ir apsigyvenęs Toronto mieste, vertėsi įvairiais darbais. Paskui įsteigė „Bakis Gallery“. Šitoje galerijoje buvo galima išgyti lietuvių dailės darbų, knygų ir t.t.

Savo kūrybai jis naudojo keramiką, metalą, skaldytą stiklą, medį ir kt. Praktikavo ir tapybą aliejumi.

Jo darbai, pradėdant 1948 m., buvo eksponuojami Baden-Badene, Darmstate, Hanau, Freiburge. Vėliau Windsore, Niagara Falls, Toronte, Stratforde, Waterlo, Yorkdale. Taipgi Pariziuje, Čikagoje, Beverly Shores, IN ir kt. Jo sukurtų darbų yra Vokietijos, Prancūzijos, Kanados, JAV muziejuose ir galerijose. Daugiau šimto darbų yra privačiose kolekcijose šiaurės anapus Atlanto. Bakio kūryba buvo aprašyta Vokietijos, Šveicarijos, Prancūzijos, Kanados ir JAV spaudoje.

Dail. Bronės Jameikienės žodžiais: „Skulptorius Bakis dar studijų dienomis pasižymėjo, kaip inovatorius ir naujų formų ieškotojas. Bakio techninis diapozonas labai įvairus: kala ir virina (šveicuoją) geležį, emalioja keramikines skulptūras ir vario plokštes, įjungdamas visą eilę šaltinių medžiagų — stiklą, akmenį, medį ir kt. Šalia skulptūros, Bakis dirbą ir tapyboje, kuri atsispindi jo metalo — stiklo spalvinėse kompozicijose“.

Dail. Bakis dekoravo Toronto lietuvių Šv. Jono ir Dalhi, Ont., Šv. Kazimiero bažnyčias. Restauravo Midland, Ont., lietuvių pastatytą Lietuvos kankiniam prisiminti ir pagerbti kryžį. Jo keramikos darbai yra išpuošta Šv. Filomenos bažnyčia Čikagoje.

Juozo Bakio didžiausias kūrinys yra pastatytas Lituanica parko, Beverly Shores, IN. Šioje vietovėje veikias lietuvių klubas, 1957 m. svarstęs, kokią būdu prasmingiausia paminėti Lietuvos nepriklausomybės 50 metų sukaktį, nutarė prašyti vietos parką pavadinti Lituanica vardu. Miestelio savivaldybė

Pagerbtas poetas

VYTAUTAS KUBILIUS

Kol poetas kalba tik eilėmis, jis išlaiko dievų pateptą paslaptį. Jį patį kankina toji paslaptis, todėl, prabyla proza, bandymas ją įspėti.

Knygoje *Lyra ant gluosnio* Jonas Juškaitis taip aiškina savo dvasinę ir literatūrinę genezę: „Mums dar pradinėse mokyklose dėstyta nesuklastota Lietuvos istorija, skaitiniuose su klasikais rasdavome nepriklausomybės auklėtinius Joną Kuosą Aleksandriškį, Bernardą Brazdžionį, Antaną Vaičiulaitį, Vytautą Tamulaitį, Stepą Zobarską, Liudą Dovydeną, Stasį Būdavą... Dar po karo mokėmės iš nepriklausomybės laikų vadovėlių“. Pasak poeto, jau Jurbarke, mokantis gimnazijoje, jam buvo prieinami visi nepriklausomos Lietuvos metų literatūriniai žurnalai, antologijos. Tada „perskaiciau geriausią lietuvių meno kūrybą“.

J. Juškaitis laiko save anos nepriklausomybės dvasinio ir literatūrinio gyvenimo augintiniu. Iš ten paveldėjo du pagrindinius vertybinius principus: Dievas ir tauta, pagal kuriuos formavo pats save ir savo kūrybą. „O jei sakys nėra tiesų / Tu netikėk tuo visiškai, / Nes man numirti bus baisu“, — taip nusakė tą aporinį pažinimą, be kurio neįmano-

ma jokia kūryba, pagal Kantą. Šitas apriorines tiesas („tikėjimas stipresnis už mane“) jis saugojo kaip šventą teritoriją, narsiai gynė nuo sovietmečio idėjų ir iliuzijų, nepasitikėdamas nei Chruščiovo „atodėriku“, nei Gorbaciovo „perestroika“. Sunku rasti kitą sovietinės Lietuvos poetą, sugebėjusį taip izoliuotis nuo okupacinės santvarkos (10 metų gyveno kaimie baigęs universitetą), taip neišvarpytą sovietinės literatūros poveikių. Jo minties giminaičiai ir dvasios broliai — egzodo rašytojai, su kuriais anksti pradėjo susirašinėti, stebimas Saugumo. Jo nepavadinusi vidiu emigrantu, nes rašė eilėraščius ne vien sau, bet ir viešam naudojimui, kurį filtravo cenzūros sietas. Tai vienas iš kietai suspausto ano meto literatūrinio gyvenimo paradoksų — toji deidelogizuota, be jokių sovietinės aplinkos realijų J. Juškaicio poezija. Rinkinyje *Mėlyna žibutė apšvieta likimu*, išleistas 1972 metais, kaip ir Juditos Vaiciūnaitės *Po šiaurės herbas*, Tomo Venclovos *Kalbos ženklai*, Sigito Gedos *26 rudens ir vasaros giesmės*, parodė, kad Lietuvoje jau gali prasimušti tikra poezija, o ne viešpatuojančios ideologijos tarnaitė.

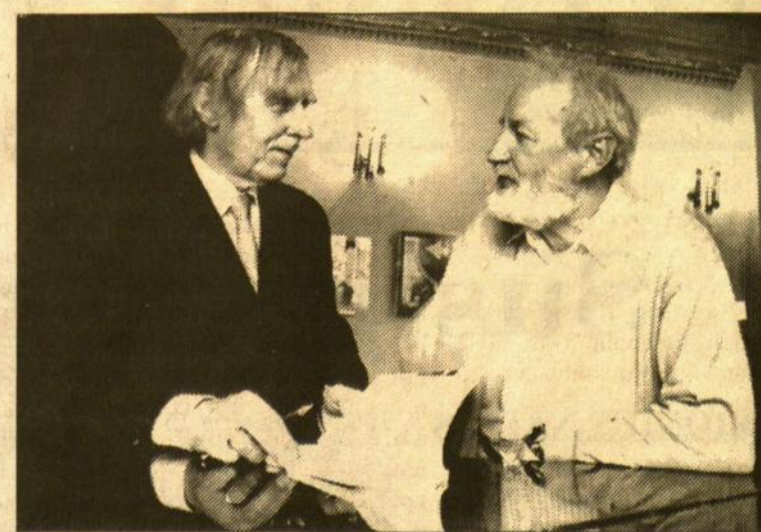
J. Juškaicio knygoje nebuvo

apaštališkos teisuolio pozos, triukšmingai bildančios retorikos ir tvirtai logizuotos minties karkaso — būdingų sovietinės poezijos ypatybių. Jo eilėraščių kantilena formavosi iš nepriklausomybės metų poezijos dainiškųjų tonacijų, rimuoto ketureilio melodingos dermės, ilgesio ir gaudulio obertonų, išpaustų į gamtos vaizdo virpančių kūną. Bernardo Brazdžionio ar Jono Aisčio eilučių citatos bei parafrazės — natūralus jo kūrinio komponentas („Nepalik mane vieno, nežinau, kaip man gaila. Nepalik mane vieno“). Trumpas lyrinis eilėraštis — vieninteliai jo kūrybos namai, iš kurių jis nebuvo išėjęs per 50 metų — nei į ciklines kompozicijas, nei į poemas ar dramas, kaip kiti jo vienmečiai. Eilėraštis jam buvo ir tebėra įstabumo pajauta, nežinomo vėjo gūsis, nešantis grožio link. Poetinių žodį jis laikė aukštai iškelęs tarytum spindinčią monstraciją, nepasidavęs žemyn tempėnoms prozaizacijos srovėms. Kaip ir Gotfriedas Bennas, vokiečių poetas, galėtų pasakyti: „Niekada nekomponavau operų / nei simfonijų / tik tuos tragiškus akordus (iš meninio įsitikinimo ir maza ranka“.

Taciau J. Juškaicio eilėraštis, plastiškai lankstus ir melodingai judrus, kaip ir J. Aisčio, nebūtinai ryškiai įbrėžtos kilimo trajektorijos, pakartojimais sukabinto rišlumo, akcentuoto pabaigos „kirčio“ sklandžiais paralelizmais gu-

lančios posmo sintaksės. Eilėraščių ritminė eilutė permuša netikėtai perkeltimais, žodžių tvarka sakinyje sumaišoma, atskiriant toli veiksnį nuo tarinio, būdvardį nuo daiktavardžio, tarsi imituojant voikiško sakinio sintaksę. Jis sąmoningai griovė lietuvių poetinio sakinio logizuotą korpusą, išmušdamas pagrindą sovietinės poetinės oratorikos sakykloms. Jono Juškaicio eilėraščių rinkiniuose (jų išleista 10) prieškarinės lietuvių lyrikos konstrukcijų gramatinis aiškumas, harmoninga iškėmė, mažorinė melodija lužta per kito laiko — elegiančio ir draskančio — patyrimą, per surakintą, kentičiančio ir nelaimingo žmogaus sąmonę („O mirtie, man į smilkinius andai / šaltą peilį tu pasigalاندai“). Visas eilėraštis susidrumstia, susidaro keistos įtampos, alogiškos jungtys, gilių pauzės, sintaksinės asimetrijos, į užspaus tas sukrėtimų gelmes nueinančios vaizdų atkarpos, nes „pagrindai buvimo suklastoti“. Tai naujos poetikos rašmenys, prigiję XX a. moderniojoje lyrikoje, perimti galbūt iš R. M. Rilkes, O. Mandelštamo, bet nepakartojamai išgyventi ir motyvuoti, atremti į okupuoto krašto nevilgtį, žuvusių partizanų nebylų šauksmą, išgriautų namų liūdesį, laisvės išsilgusių vienišumą. Jono Juškaicio eilėraščių kantilena, skausmingai trūkčiojanti ir tarsi neužbaigta, plevėna virš išdraskyto ir suvelto tautos buvimo, pilna neišsakytų nuojautų ir neįvardintų prasmų („Žinokit: aš lietuviškai galvoju“). Tai jo poezijos didysis objektas, šimeriopai svarbesnis už jo paties individualią egzistenciją, nusakytas tokiais įstabiiais žodžiais: „Prie savo klūpančios tautos / Aš su švinu burnoj glaudžiuos“.

Jonas Juškaitis įtvirtino me-

Poetas Jonas Juškaitis (kairėje) ir jo kūrybos tyrinėtojas, literatūros kritikas Kęstutis Nastopka Lietuvos Rašytojų klube. Algimanto Žižiūno nuotrauka.

ditacinės lyrikos kryptį, kurioje nebėra ramaus susitaikymo ir idiliškų užsklandų. Klausinėjanti mintis pilna sopulingo nerimo, tulžingos nevilties, ji nežino išganingo sprendimo, bet nepripažįsta tuštumos bei metafizinės nebūties, kurią taip skaudžiai išgyveno vienas egzodo kūrėjas. Poetas artėja į kažkokį substancionalumą („Pučia vėjas nuo žemės ašies“), bet tas substancionalumas neturi ribos ir negali būti išsemtas. „Daiktuose nėra / To, ką mums gieda ilgesys“; „Ir aš klausaus tylos — girdžiu / Tyloj aš cypiant tylą“... Poeto „aš“ yra tik stebėtojas begalybės vyksmo, įtrauktas į jo gelmes („Taip žemės gilybės atvertos“), bet negalintis nieko pakeisti, išsižadęs maištingojo individualizmo pretenzijų atsisototi visatos centre. „Nematomos žaidžia mumis / Dievo laikandios gijos“.

Eilėraštis — tai kancija ir nustėrimas, žengimas per saugio paties silpnynes ir baimę dalinantis „viltim paskutinė“, „Rašau kas bus, tas bus“. Kontempliuojanti mintis suguldo į mažiausią eilėraščių ląstelę kelis skirtingų sąvokų, metaforų ir garsų sluoksnius, neįkirsdama galutinės išvados. Meditacinis eilėraštis, išlaikydamas dainiškąją prigimtį, prisiima vaizdo tirštumą, darosi geometriškai kampuotas, tarytum Algirdo Steponavičiaus grafinis piešinys. „Vakara pasitę šunes / Riejas kryžkelių gaisuos toli“.

Jono Juškaicio poezija — tai gincas su istorija ir įsiklausymas į amžinybės tylą. Paskutiniuose rinkiniuose tas gincas su istorija darosi vis aršesnis, suteikdamas eilutėms kiršinancios energijos ir netikėtumų, bet napakeisdamas poeto stoischos ištikimybės pačiam sau. Stebina

Susirinkę į Rašytojų klubą, rašytojai, literatūros mylėtojai pažymėjo vieno iš ryškiausių Lietuvos poetų, 1989 m. Nacionalinės premijos laureato Jono Juškaicio 70-ąjį gimtadienį. Kartu buvo pristatytas šia proga Lietuvos Rašytojų sąjungos leidyklos išleistas naujas jo poezijos rinkinys *Eglė vasaros naktį*.

Kalbėjęs J. Juškaicio poezijos tyrinėtojas kritikas Kęstutis Nastopka pažymėjo, kad sovietmečiu J. Juškaitis nepasidavė komunistinės ideologijos spaudimui, tuomet buvo išleista mažai jo poezijos knygų, kai kurios buvo uždraustos spausdinti. Vis dėl to jau pirmieji J. Juškaicio dideli, cenzūros iškapoti rinkiniai išsiskyrė ryškia poetine dikcija. Pasak literatūros kritikos Dalios Satkauskytės, esminis J. Juškaicio lyrikos bruožas — nuostaba prieš gyvybės ir gyvenimo stebuklą, pasaulio vieningumo centro,

paskutiniojo rinkinio *Eglė vasaros naktį* tebeaižiuojantis vaizduotės emociingumas, vaizdinio štricho spontaniška galia („Man kraujas bėga iš sapnų“) ir ypatingai švarus garsų skambesys.

Jonas Juškaitis — atgautas nepriklausomybės poetas, sutapęs su ja savo vidumi, aktyvios minties mostu — ginti ją iš paskutiniųjų, nepasitraukęs į elegišką liūdesį ar tulžingą ironiją. Jis neiširašė į karo savanorius, kaip prof. Juozas Girdzijauskas, vienintelis iš viso humanitarinio fakulteto, bet buvo Sąjūdžio Seimo narys ne vieną kadenciją. 1991 m. pradžioje, kai tūkstantčiai Lietuvos komunistų, pasak Mykolo Burokevičiaus, reikalavo įvesti Lietuvos Gorbaciovo prezidentinį valdymą, kai net kai kurie sovietmečio „sielų inžinieriai“ skelbė, kad Lietuvoje atkuriamas Smetoninis fašizmas bei režimas, baiesnis už Pol Potą, J. Juškaitis pasirašė Lietuvos piliečių chartą: „Mes tikime nepriklausomybės kelio teisu-

my. 1992 metais jis taip pat pasirašė Piliečių chartijos iniciuotą protesto pareiškimą prieš nereguliuojamo rusų karinio tranzito per Lietuvą sutartį ir pražūtingą LDDP aktyvistų akcija buvo sustabdyta. Istisą dešimtmetį jis buvo Piliečių chartijos veiksmų ir pokalbių dalyvis. Karštai pasibaisėjimo žodžiais smerkė kolonijinį Rusijos kara prieš Čėčėniją — ten karojasi mūsų tautos likimas. Aistringa pilietinė pozicija atveria poetui dramatišką šiuolaikinio pasaulio sudėtingumą ir teikia jo sąmonei naujų, aštriai dilgančių impulsų. Viename eilėraštyje jis savo nuostatas išsakė labai aiškiai ir tvirtai: „Ir aš tylėt negaliu / Valandą, tautai lemtingą“.

nematomų realybės sąskambių ieškojimas.

Lietuvos Rašytojų sąjungos leidyklos vyr. redaktorius, literatūros kritikas Valentinas Sveticas pasakė, kad naujojo J. Juškaicio rinkinio eilėraščiai labai lietuviški, jo poezijoje vaizdai, žodžiai skverbiasi vieni į kitus. Tik ką išleistoje jo dešimtojoje knygoje *Eglė vasaros naktį* išgyvenimų erdvė yra ypatinga. Joje vienu sriautu teka religinių išgyvenimų sakralumas, daug iš savęs ir visų reikalaujancio pilietio griežti žodžiai, daugiareikšmiai poetiniai vaizdai, suvokiančiam sakančys, kad poetas yra prisilietęs prie šiandieninės sąmonės gelmių.

Apie J. Juškaitį, kaip apie anos nepriklausomos Lietuvos dvasios poetą, žodį tarė literatūros tyrinėtojas dr. Vytautas Kubilius. Savo kalbą jis perdavė *Draugo* kultūriniam priedui.

A. A. Naujokaitis

Petras Petrutis

O. Narbutaitė — skambus Baltijos balsas

AUDRONĖ ŽIŪRAITYTĖ

2004 vasario 13 d. Seattle, WA, „Baltijos balsų“ festivalyje skambės lietuvių kompozitorių muzika — greta B. Kutavičiaus, R. Merklio ir O. Narbutaitės „Winterserenade“.

Onutė Narbutaitė (g. 1956) — Lietuvos nacionalinės premijos laureatė, dažnai vadinama viena ryškiausių lietuvių moterų kompozitorių. Tačiau ji verta labiau apibendrinto, tarp vyrų kompozitorių patenkancio įvardinimo. Literatūrologė V. Daujotytė taikliai pastebėjo: „Išskirtinis, išpūdingas reiškinys mūsų dabartinėje kultūroje yra O. Narbutaitės muzika, — jungianti, liečianti kažkaip ypatingai (galbūt ir specifiškai moteriškai) sauganti trapias būties akimirkas. Ji yra ir tradiciška (placiąja prasme), ir šiuolaikiška. Kaip kiekvienas didelis kūrėjas arba kūrėja“ („Ženklų gelmė“, *Liaudies kūryba*, 1994, Nr. 5, p. 2).

Pasaulis taip pat atranda, palankiai priima lietuvių kompozitorę. Štai dar 1998 m. rugsėjo 13 d. pagrindinėje Bazelio koncertų salėje „Basel Stadtcasino“ bei rugsėjo 15 d. Čiurich salėje „Tonhalle“ įvyko šveicarų orkestro „Basel sinfonietta“ sezono atidarymo koncertas, kuriame skambėjo ir O. Narbutaitės kūriniai — „Metabolė“ ir „Sinfonia col triangolo“. Vieni pirmųjų atsiliepimų iš Šveicarijos buvo tokie: „...Iš Rygos, Talino ir Vilniaus suskambo balsai, kurie vertė susklusti vakarietių ausis, ragino labiau pasitikėti muzikinio išgyvenimo pirmine jėga nei itin racionaliomis konstrukcijomis. (Basler Zeitung, 1998.09.15).

Onutės Narbutaitės muzika skamba daugybėje šiuolaikinės muzikos festivalių, koncertų Lenkijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Suomijoje, Danijoje, Šveicarijoje. Kompozitorės muzika įrašoma į CD, kurie taip pat susilaukia aukščiausių įvertinimų, pavyzdžiui, tokių: „Onutė Narbutaitė, greta Sofijos Gubaidu-

linos, yra įdomiausia moteriš ant išlaužyto šiuolaikinės muzikos parketo... Lietuvos simfoninis orkestras, diriguojamas Roberto Šerveniko, surado originalią, kupiną niuansų interpretaciją, kuri šį CD paverčia mažu brangakmeniu“. Tai vienas atsiliepimų iš Vokietijos apie Onutės Narbutaitės keturių kompaktinių plokštelių seriją ir puikų jos atlikimą (žr. Matthias Reisner Rondo — Archiv Onute Narbutaitė, Sinfonie Nr. 2, Liberatio, Metabolė.htm, 2003.04.12).

Unikali kompozitorės Onutės Narbutaitės keturių diskų serija 2002–2003 metais buvo išleista Suomijos įrašų bendrovėje „Finlandia Records“ („Warner Classics“ padalinys). Tai buvo ilgalaikis „Finlandia Records“ bei Muzikos informacijos ir leidybos centro bendradarbiavimo projektas. Centro vadovė Daiva Parulskienė pabrėžė, kad Onutė Narbutaitė tapo pirmąja šiuolaikine lietuvių kompozitore, kurios visą kūrybos ciklą išleido, puikų vardą turinti, užsienio bendrovė, platinanti įrašus visame pasaulyje. O užsienio spauda netrukus teigė, kad „greta Peter Vasco ir Arvo Paerto, Onutė Narbutaitė yra svarbus muzikinis Baltijos balsas“ (Tilman Urbach, „Errinerte Toene“ // *Fono Forum*, 02/03, p. 44).

O. Narbutaitės muzikos diskai — tai „Autumn ritornello“ (Rudens riturnelė), „Gate of Oblivion“ (Užmaršties vartai) bei „June Music“ (Birželio muzika). Ketvirtasis serijos diskas pavadintas tiesiog „Symphony Nr. 2“. Su keliom išimtim kūrinius atlieka įvairūs Lietuvos muzikantai, o paskutiniuosius — nacionalinis simfoninis orkestras, diriguojamas Roberto Šerveniko.

„Rudens riturnelė“ vidinė sandara lyg atkuria metų laikų tekamę. Po žiemos — „Winterserenade“ šaizų pavasario dvelksma į CD, kurie taip pat susilaukia aukščiausių įvertinimų, pavyzdžiui, tokių: „Onutė Narbutaitė, greta Sofijos Gubaidu-

„Hommage — Fryderyk“, o „Hommage“ skamba belaikeje erdvėje.

Plokštelių serija, aprėpianti svarbiausius kompozitorės kūrinius, sudaro dramaturgiškai įtaigų ciklą, kontrasto principu grindžiamą visumą. Du diskai skirti mažesnių ir didesnių instrumentinių sudėčių muzikai. Diską „Birželio muzika“ sudaro „Interludium“, „Birželio muzika“, „Vijoklis ir „Monograma“. Plokštelė „Užmaršties vartai“ jungia du styginių kvartetų (Nr. 2 — „Atverk užmaršties vartus“, Nr. 3 — „Piešinys styginių kvartetui ir sugrįžtančiai žiemai“) bei du kameriniai orkestrai skirtus opusus („Opus lugubre“ ir „Sinfonia col triangolo“), kuriuos įgrojo Ostrobotnijos kamerinis orkestras, diriguojamas Juh Kang. Paskutiniame diske, be simfonijos Nr. 2, įrašyta „Metabolė“ ir „Liberatio“ nedideliems orkestrams.

Lietuvoje išleista atskira kompaktinė plokštelė su O. Narbutaitės fundamentaliu kūriniu — oratorija „Centones meae urbi“ („Skiautynys mano miestui“), — kuri 1997 m. autorei pelnė Nacionalinę premiją.

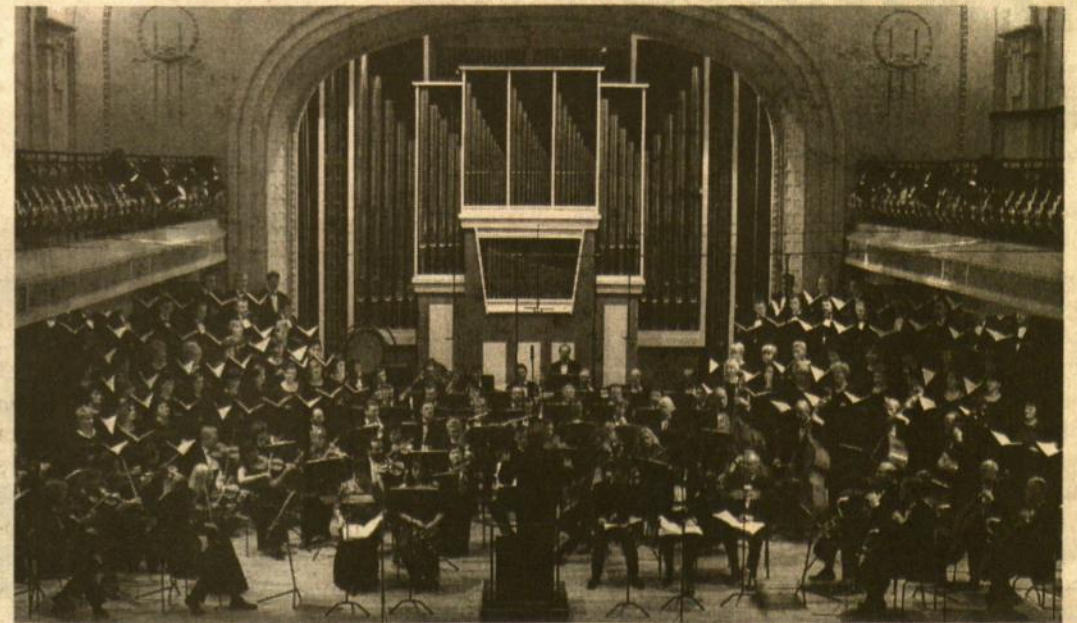
„Finlandia Records“ leidiniai nelieta nepastebėti, bet tikrai ne visi sulaukia tokio plataus atgarsio, kaip minėta serija. Suomiai pastebi O. Narbutaitės lokalinę, etninę priklausomybę ir drauge jos universalumą. Taikliai apibūdinama kompozitorės kūryboje egzistuojanti ypatinga modernistinio techniško ir postmodernistinio dvasingumo darna, „stipresnis stuburas ir laikysena“ nei daugelio kitų Baltijos kompozitorių (Antti Haeytynen // Rondo, Finland, 9/2002). Lenkai išskiria etinius, giliai krikščioniškus O. Narbutaitės kūrybos motyvus, universalų ir drauge gimtąjį kraštui prierašį jų pobūdį (Magdalena Wolczek. Onutė Narbutaitė na plytach Findlandia Records // *Ruch muzyczny*, 3/2003, p. 10–15).

Baltijos kompozitorių bičiulis vokiečių muzikologas Lutz Les-

le O. Narbutaitės kūrybą įvardija kaip „modernią prisiminimų muziką“, (atgal į ateitį), kaip „atsigręžimą į ateitį“ (kaip „europinės perspektyvos kultūrinę sangrąžą“ (Neue Zeitschrift für Musik, 2003, Nr. 1, p. 82). Kiti vokiečių kritikai pastebi kompozitorės eklektikos išvengimą, subtilų artėjimą prie muzikos istorijos didžiųjų, kai „krikštaitėvis tampa Schubert „Žiemos kelionė“, vėlyvasis Mozart ir švytintis Chopin pianizmas“. Rašoma, kad O. Narbutaitės muzikoje „reikšminga kiekviena ląstelė, tačiau drauge neatitrukstama nuo pastovaus kompozicinio pamato. Panyrant į skambesius, girdima Rytų Europa, bet tai neturi nieko bendra su kai kurių amžininkų polinkiu į lėkštą harmoniją. Taigi — paradoksas, tačiau stebuklingai skambantis!“ (Tilman Urbach „Zwischen den Zeiten“ // *Fono Forum*, 10/02, p. 70). Kritikas raide „R“ ženklina ypatingą CD „Autumn ritornello“ repertuaro vertę. Anksčiau cituotas tu paties autoriaus straipsnis (*Fono Forum* 02/03, p. 45), recenzuojantis CD „Užmaršties vartai“ ir „Birželio muziką“, užbaigiamas teiginiu: „Jokios abejonės. Muzika Narbutaitė niekada nėra šalta abstrakcija. Ji lieka išraiškos galimybė, bendravimo šaltinis ir pagaliau žmogiškų jausmų atspindys“.

Vokiečių spauda, įvertindama visą O. Narbutaitės kūrybą, entuziastingai rašė apie O. Narbutaitės „Simfoniją Nr. 2“. Tai muzika, pasižyminti nepaprastai tiksliu raška. Ji nieko nemaskuoja, nesilapsto už techninio žodyno. Technika yra tarsi savaime suprantamas dalykas. Ji skirta tiksliai vaizdų formavimui, pasižymi nepriklausoma ritmika, operuoja koliazio laukais ir suteikia skambesio plotams būdingą reljefą“.

Kritikai, kalbedami apie O. Narbutaitės muziką, nuolat išskiria didelę jos poveikio jėgą, kuri šiuolaikinės muzikos pasaulyje sutinkama ne taip dažnai.

Kauno valstybinis choras pažymėjo kūrybinės veiklos 35 metų sukaktį.

Michailo Raškovskio (Elta) nuotr.

„Mišios už Rossini“

Kauno valstybinis choras, vadovaujamas profesoriaus Petro Bingelio, pažymi kūrybinės veiklos 35 metų sukaktį. Šios sukakties minėjimo koncertai sausio 16 dieną vyko Kauno filharmonijoje, o sausio 17 dieną — Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje Vilniuje.

Suburti Kauno valstybinį chorą 1969 m. buvo pavesta tuometiniam Lietuvos muzikos akademijos absolventui P. Bingeliui. Puikiai pasirodęs Lietuvos koncertų salėse, Kauno valstybinis choras netrukus ėmė ir tarptautinį pripažinimą, pradėjo gastroliuoti didžiuosiuose Rusijos miestuose, buvo kviečiamas į žymiuosius festivalius, koncertavo Maskvos ir Sankt Peterburgo salėse. Kauniečių pasirodymai buvo gerai įvertinti Vengrijoje, Vokietijoje, Norvegijoje, Ispanijoje, Italijoje, Prancūzijoje.

Nuo 1989 m. choras dalyvavo tarptautiniuose muzikos festivaliuose, dainavo garsiose pasaulio koncertų salėse: „Pleyel“ ir Paryžiaus katedroje, Romos Šv. Cecilijos akademijoje, Buenos Aires „Colon“, Santjago, Genua ir Bolonijos operos teatruose.

P. Bingelio vadovaujamas choras koncertavo su žymiais orkestrais: Rusijos valstybiniu, Rusijos televizijos ir radijo di-

džiuoju, Maskvos ir Sankt Peterburgo filharmonijų, Argentinos, Lenkijos, Bordo, Paryžiaus simfoniniais, Lenkijos ir Lietuvos kameriniais orkestrais, kuriems dirigavo Yehudi Menuhin, Vladimiras Fedosejevas, Justus Frantz, Mstislavas Rostropovičius, Dmitrijus Kitajenka, Saulius Sondeckis, Jonas Aleksa, Juozas Domarkas ir daugelis kitų.

Į plokšteles Kauno valstybinis choras yra įrašęs daug Mikalojaus Konstantino Čiurlonio, Juozo Naujalo, Česlovo Sasnausko, Balio Dvariono, Eduardo Balsio, Juliaus Juzeliūno, Broniaus Kutavičiaus, kitų lietuvių ir užsienio kompozitorių chorinių kūrinių. Kūrybinės veiklos 35 metų minėjimo koncertams Kauno valstybinis choras parengė ir pirmą kartą Lietuvoje atliko kolektyvinį trylikos italų kompozitorių kūrinių „Messa per Rossini“, kurio gimimą įžymiojo operų kūrėjo Gioacchino Rossini mirties metinėms 1869 m. inicijavo Giu-

seppe Verdi. Daugiau kaip šimtą metų užmarštyje buvęs veikalas atgaivintas Vokietijoje — 1988 metais Štutgarte įvyko naujoji „Messa per Rossini“ premjera.

Vilniuje šį didingą kūrinių kartu su Kauno valstybiniu choru ir Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru atliko solistai Asta Krikščionaitė, Inesa Linaburgytė, viešnia iš Pietų Korėjos Seok Be Ha, Ignas Mišūra — Tumanovas ir Vladimiras Prudnikovas.

Jubiliejinį sezoną Kauno valstybinis choras yra numatęs ne vieną koncertą su Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru, o gegužės mėnesį dalyvaus sudėtingame Nacionalinės filharmonijos koncertų sezono pabaigos projekte — Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų (pranciškonų) bažnyčioje Vilniuje bus atliekama estų kompozitoriaus Rudolf Tobias oratorija „Jono misija“ penkiems solistams, chorams, orkestrui ir vargonams. (Elta)

Lietuvis, Sorbonos universiteto teisės daktaras

2003 metų gruodžio 4 d. Paryžiaus I-ojo Panteono — Sorbonos universiteto Teisės fakulteto privacios teisės daktaro disertaciją apgynė Mažvydas Michalauskas, kuris taip pat yra Prancūzijos lietuvių bendruomenės valdybos narys, atsakingas už darbą su jaunimu. Po trijų valandų aštrių diskusijų Mažvydo Michalausko 552-ą puslapių disertaciją „Kritinė asociacijos sąvokos studija“ penketas garbių privacios bei viešosios teisės profesorių iš Paryžiaus bei Ruano universitetų įvertino aukščiausiais taškais: „labai garbingai su komisijos pagyrimu ir leidimu disertaciją spausdinti atskira knyga“. Itampai atslūgus, gausiai kandidato palaikyti susirinkę draugai bei kolegos, kartu su mantijas nusimetusiais profesoriais, šį neeilinį įvykį džiaugsmingai pažymėjo Panteono papėdėje esancio viešbučio iškilmų salėje.

Padedant dabartinei Lietuvos garbės konsulei Normandijoje Mildai Arquer, Mažvydas Michalauskas teisės studijas pradėjo beveik prieš dešimtį metų Havre, Normandijos uostamiesčiuje, kur Senos upė įteka į Lamanšo sąsiaurį. Vėliau, tarsi nugalėdamas upės srovę, Mažvydas Michalauskas studijuoti persikėlė į ant Senos krantų esantį Ruaną bei galiausiai —

Dr. Mažvydas Michalauskas.

penkerius doktorantūros metus praleido garsiajame Paržiaus I-ojo Panteono — Sorbonos universiteto Teisės fakultete.

Septynių straipsnių autorius įvairiuose Prancūzijos teisiškuose leidiniuose, tarp kurių ir išsamus Lietuvos teisės pristatymas lyginamosios teisės enciklopedijoje. Mažvydas Michalauskas iki šiol dėstytojaus Paryžiaus universitetų bei Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teisės instituto studentams. Ateityje naujasis teisės mokslų daktaras ketina tęsti akademinį ir kūrybinį darbą bei užsiimti advokato praktika.

Info

Kauniečiai džiugino vilniečius

Net trijų žanrų spektakliais Vilniaus žiūrovus nudiugino Kauno valstybinis muzikinis teatras. Sausio 16–18 d. Lietuvos nacionaliniame operos ir baletų teatre buvo rodomi du naujausi kauniečių pastatymai — Charles Gound opera „Romeo ir Džuljeta“, Giedriaus Kuprevičiaus ir Herkaus Kunčiaus Kauno operetė „Kipras, Fiodoras ir kiti“ bei penkerius metus teatro scenoje gyvuojantis Richard Rodgers miuziklas „Muzikos garsai“.

Pasak Kauno muzikinio teatro vadovo Ginto Žilio, stilinčiausia praėjusio sezono premjera — opera „Romeo ir Džuljeta“ pakėlė teatro kūrybinę karatelę į aukščiausią lygį ir pritraukė į teatrą jaunosios kartos publiką. Režisieriaus G. Žilio režisuotą operą diriguoja prof. Jonas Aleksa, scenografijos autorius — Adomas Jacovskis, kostiumų dailininkė — Aleksandra Jacovskytė, choreografe — Vesta Grabšaitė. Pagrindines partijas atlieka Joana Gedmintaitė ir Audrius Rubežius, Merkucijaus — Laimonas Pautienius, Kapulečio — Giedrius Prunskus, Auklės — Giedrė Juknevičiūtė ir kt.

Viso sezono ir gastrolių svarbiausiu akcentu vadinamas naujo muzikinio sceninio žanro — Kauno operetės pastatymas „Kipras, Fiodoras ir kiti“.

Pasak kompozitoriaus G. Kuprevičiaus, ši operetė yra jo dedikacija prieškario Kaunui ir savo tėvams — aktyviems tų laikų bohemos dalyviams. Rašytojas H. Kunčius, pradžioje kūręs ne libretą, o pjesę su daugybe remarkų, pasakoja apie tarpukario Kauno bohemos kelius ir klystkelius, garsiausius to meto kultūros ir politikos asmenybes. Pasak kompozitoriaus, drąsus, nepriklausomas, istoriniais neatitikimais provokuojantis libretas davęs raktą ir muzikiniam operetės sprendimui. Spektaklyje veikia net 36 personažai, todėl jų partijas atlieka ne tik visi teatro solistai, bet ir choro dainininkai.

Operetę režisavo Gytis Pašegimas, diriguoja Virgilijus Visockis, prieškario dvasią atspindi dailininkės Birutės Ukraitės sukurta scenovaizdis ir Emanuelio Ryklio videoprojekcijos. Pagrindines Kipro Petrausko ir Fiodoro Šaliapino partijas operetėje atlieka Mindaugas Žimkus ir Juozas Ma-

likonis.

Po didelės Kauno operetės sėkmės jos autoriai ketina tęsti vadinamąją „Nemuno žiedo“ trilogiją, taip ironiškai ją pavadinę pagal Richard Wagner „Nibelungų žiedą“. Kitos trilogijos dalys turėtų atspindėti Kauno gyvenimą sovietmečiu, Romo Kalantos susideginimą, kitus ryškiausius to laikotarpio įvykius.

1998 m. pastatytas R. Rodgers miuziklas „Muzikos garsai“ išlieka vienu populiariausių Kauno valstybinio muzikinio teatro spektaklių. Negalintiems pamiršti populiaraus muzikinio filmo, teatro vadovai primena, kad pirmiausia šis kūrinys, kaip ir daugelis kitų autorių miuziklų, buvo atliktas scenoje, tik vėliau perkeltas į kino ekranus, todėl vertėtų pamatyti ir sceninį žavaus miuziklo variantą.

Spektaklio statytojai — režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Virginija Idzelytė. Rusų kapiton von Trapp vaikų vaidina Aleksandro Kacanausko muzikos mokyklos moksleiviai, kuriuos parengė žinoma estrados dainininkė Jūratė Miliauskaitė. (Elta)

Kauno valstybinio muzikinio teatro operoje „Romeo ir Džuljeta“ pagrindinius vaidmenis atliko Joana Gedmintaitė ir Audrius Rubežius. Michailo Raškovskio (Elta) nuotr.

Paroda Lietuvos ambasadoje

Trečiadienį, sausio 21 d., Lietuvos Respublikos ambasadoje Vašingtone įvyko Lietuvos dailininko Solomono Teitelbaumo tapybos darbų parodos atidarymas, kuriame dalyvavo Vašingtone viešintis Lietuvos užsienio reikalų ministras Antanas Valionis, Michigan valstijos senatorius Carl Levin, JAV ambasadorius Lietuvoje S. Mull ir gausus būrys meno gerbėjų iš Vašingtono.

Atidarydamas parodą, LR ambasadorius JAV Vygaudas Ušackas pasidžiaugė, kad Lietuvos ambasada Vašingtone turi šią išskirtinę progą supažindinti vašingtoniečius su jauno ir jau pakankamai išgarsėjusio lietuvių dailininko kūrybos darbais, kurio talentas vis labiau atrandamas ir Vakaruose.

Apie dailininką ir jo originalią kūrybą vakaro svečiams papasakojo Amerikos universiteto literatūros profesorė Myra Sklarew, ilgametė kauniečių Teitelbaumų šeimos draugė,

Solomono talento gerbėja ir pui ki jo kūrybos žinovė. Dailininkas laišku pasveikino vakaro svečius ir pasidžiaugė, šitaip galėdamas pristatyti savo šalį Lietuvą.

Parodos atidaryme dalyvavęs senatorius C. Levin su žmona Barbara pasidžiaugė galį ir Vašingtone grožėtis S. Teitelbaumo tapybos darbais bei prisiminė savo kelionę po Lietuvą 2003 m. vasarą, kuomet ir susipažino su jauno dailininko kūryba.

S. Teitelbaumas baigė Vilniaus Dailės akademiją, studijavo Zolcburgo dailės akademijoje. 1994 m. laimėjo V. Vizgirdos apdovanojimą už grupės ARS tradicijų vystymą. Jis yra eksponeavęs savo darbus Paryžiuje, Austrijoje, Švedijoje, JAV, Islandijoje, Vokietijoje. Lietuvoje dailininkas yra surangęs 12 asmeninių parodų ir dalyvavęs daugiau kaip 20 grupinių parodų.

Lietuvos ambasados info

S. Teitelbaumo tapybos darbų parodoje iš kairės: Lietuvos ambasadorius JAV V. Ušackas, L. Ušackienė, B. Levin, sen. C. Levin, prof. M. Sklarew, LR užsienio reikalų ministras A. Valionis.

Leidiniai

Miežiškiai – meno mėgėjų sostinė?

Miežiškiai. Parengė Vladislavas Marčiūška ir Jonas Šukys. Spausdino „Spindulys“ Kaune, 2003. Kietais viršeliais, 240 puslapių, kaina sutartinė.

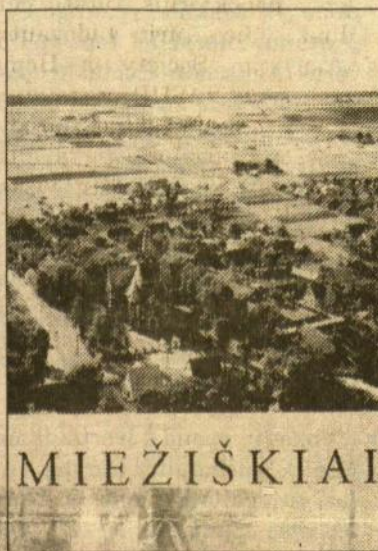
Pratarmėje Jonas Šukys pačiam pirmajame sakinyje prasitaria, kad Miežiškių apylinkės nėra labai gražios. „Nėra čia piliakalnių, išpūdingų parkų, architektūros paminklų. Žemdirbių pilka žemė ir tiek: lygumos, upelis, šen ten miškelis, raistelis... Ir pats miestukas neypatingas: stovi šalia Nevėžio už 13 kilometrų nuo Panevėžio į Raguvo pusę, prie senojo Panevėžio – Vilniaus plento...“ (psl. 3).

Tačiau pasigilinus matyti, kad tai žemė su savo istorija, su savo asmenybėmis, kad Miežiškiai išsiskiria Panevėžio rajone ir net visoje Lietuvoje su savo gausiais ir stipriais meno saviveiklos – meno mėgėjų kolektyvais.

Kiti Panevėžio rajono miesteliai išleido apie save knygas ar knygeles. Dar iš sovietmečio yra *Upytė*, 1993 metais išleista *Uliūnai*, o 2001 metais pasirodė knyga *Raguva*. Neatsilikio ir Miežiškiai. „Atsirado iš jų kils žmogus – panevėžietis inžinierius Vladislavas Marčiūška, kuris, užsidegęs kraštotyrininko aistra, ėmė kaupti apie Miežiškius medžiagą, sutelkė padėjėjų būrį, sugebėjo prisiekninti iš Miežiškių kilusius ar pačiuose Miežiškiuose dirbančius šviesius inteligentus parašyti atitinkamomis temomis apie Miežiškius straipsnių ir pats daug rašė“ (psl. 3).

Tai patraukli, gausiai iliustruota knyga. Nuotraukos gerios kokybės, su paaiškinimais, apie 50 yra spalvotos. Sutelkta tikrai daug įdomios ir kruopščiai surinktos medžiagos. Kaip įvade sakoma, užmaršties upė viso to nebenušė. Nesitikteta, bet knygos pabaigoje surašyti Miežiškių seniūnijos įstaigų adresai ir telefonai. Jų prisirinko visas puslapis. Čia randame mokyklas, kultūros centrus, bibliotekas, medicinos punktus, paštą, žemėtvarkos specialistus, parduotuves, kaimo turizmo namus, miškų ūkio įstaigas, policijos nuovadą ir t.t. Duodama praktiškai nurodymai kaip skambinti, paduota tarp miestinio telefono ryšio kodai.

Knygoje yra dvidešimt skyelių. Pradedama su Miežiškių seniūnija. Toliau rašoma apie apylinkės kraštovaizdį, Miežiškių tarmę, Miežiškių vardą, Miežiškių krašto kaimų pavadinimus ir miežiškėnų pavardes, šis tas iš papročių ir senesnės buities. Rašoma apie senuosius archeologinius radinius, baudžiavą, krašto dvarus. Plačiau apsisotajama apie Pirmąjį pasaulinį karą ir Nepriklausomybės metus, Antrąjį pasaulinį karą, pokarį ir kolektyvizacijos laikotarpį. Prisimenami Sąjūdžio metai bei dabartinis gyvenimas.

Aprašoma Miežiškių parapija, švietimas, Miežiškių krašto bibliotekos, plačiai pasklidęs meninis ir kultūrinis gyvenimas. Paminėta ir sveikatos apsauga bei paštas. Kruopščiai surinkta informacija apie Miežiškių krašto augintinius šviesuosius. Pirmiausia prisiminti tie, kurie nusipelnė visai Lietuvai. Jų tarpe randame Aldoną Švabauskienę, Birutę Žilytę, Joną Šukį, Jurgį Skrebę, Zenoną Lupeikį, Vladislavą Lukšytę, Oną Štitičienę, Stasį Venskevičių, Alfonsą Grigonį ir Algirdą Bagdoną. Išvardinti aukštąjį mokslą baigę kraštiečiai mokytojai (viso 48 pavardės), kurių tarpe randame ir čekigiešį a. a. Juozą Masilionį. Toliau inžinieriai (52 pavardės), medikai (13), teisininkai (8). Pastarųjų tarpe vėl randame kitą čekigietį – a. a. Petrą Stakę. Ekonomistų, finansininkų sąrašas viso 21 pavardė. Agromomų – aštuoneri, o karininkų vos du. Pagaliau, meno ir žiniasklaidos darbuotojų išvardinta ketvertas.

Knygos santrauka duodama lietuvių ir anglų kalba, po du puslapius. Čia primenama, kad 2003 m. pradžioje Miežiškių miestelyje buvo 780 gyventojų, o visoje Miežiškių seniūnijoje – 3003. Kaimų seniūnijoje yra 86. Iš didesnių paminėtini Trakiškis, Nevėžis, Limeikiai ir Margučiai. Istorijos šaltiniuose Miežiškiai pirmą kartą paminėti 1586 metais, o plačiau aprašyti 1634 m., kai griežtai pasipriešino baudžiavą stiprinusiai dvarininkei, gyvenusiai Trakuose. Jau sovietmečiu maždaug kas dešimta Miežiškių krašto šeima buvo ištremta. Žuvo didžioji dalis partizanų, kurių eilėse buvo daugiau kaip šimtas.

Pirmąją medinę bažnyčią (koplyčią) Miežiškiuose 1782 m. pastatė dvarininkas Pšecičevskis. Tik 1909 m. buvo įkurta atskira Miežiškių parapija. 1908–1920 m. pastatyta nauja, didelė neogotinė raudono mūro Švč. Mergelės Marijos bažnyčia, konsekruota 1921 m.

Caro valdymo laikais Miežiškiuose 1885 m. buvo įsteigta rusiška mokykla. Per Pirmąjį pasaulinį karą mokykla Miežiškiuose jau buvo lietuviška. 1926 m. pastatyta graži, dviaukštė medinė mokykla.

1950 m. Miežiškiuose buvo atidaryti kultūros namai, dabar pavadinti kultūros centru. Ten buriasi meno mėgėjai saviveiklininkai, kuriais Miežiškiai garsėja visoje Lietuvoje. Yra liaudiškos muzikos kapelos, folkloro ansambliai, vokalinis ansamblis, teatro mėgėjų kolektyvai, šokių kolektyvai, vaikalinė-satyrinė grupė, mišrus vokalinis ansamblis, sakralinis muzikos ansambliai ir mažų vaikų kaimo kapela. Viso net šešiolika vienetų! Nereiktų stebėtis, jei Miežiškiai būtų pavadinti Meno mėgėjų sostine.

Su kiekviena paruošta miestų ir miestelių knyga istorijon užrašoma dalis Lietuvos krašto praeities ir patirties. Tai tarsi graži, spalvinga gyvenimo mozaika, kuri pildo, plečiasi ir stebina ją susidomėjusius. Vladislavo Marčiūško ir Jono Šukio parengta knyga apie Miežiškius tą spalvingą Lietuvos krašto mozaiką papildė ir praturtina.

Knygos viršeliuose panoraminis Miežiškių vaizdas – S. Kašino nuotrauka iš lėktuvo ir dailininkės B. Žilytės grafikos darbas – ofortas „Augalai II. Rozė“. Knygos išleidimą lėšomis parėmė Audronė Stakytė-Užgirienė ir Dalia Stakytė-Anysienė, knygoje minimo teisininko Petro Stakės dukterys, gyvenančios Amerikoje. Tai gražus ir skatinantis pavyzdys kitiems kraštiečiams, norintiems prisidėti prie jų pačių ar jų tėvų gimtinių ruošiamų knygų išleidimo.

Laisvės kovoms ir tremties kanciams skirtame poskyryje

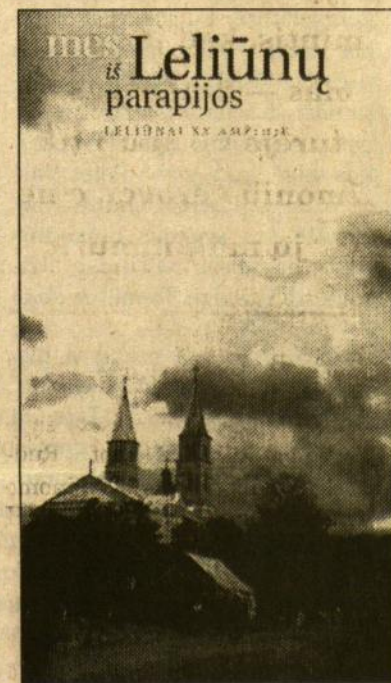
Romualdas Kriaučiūnas

Nėra liūdnesnio vaizdo už tuščią sodybą

Algimantas Baltakis, sudarytojas. *Mes iš Leliūnų parapijos – Leliūnai XX amžiuje.* Uteniškių kraštiečių klubas Indrāja, 2002. Kietais viršeliais, 424 psl. Kaina nepažymėta.

Knygos pratarmėje sužinome, kad mintis išleisti knygą apie Leliūnus kilo 1998 m. vasarą per kraštiečių susibūrimą. Medžiagos kaupimas užtruko kelerius metus. Susikaupė nemažai medžiagos. Tik dalis jos pateko į knygą.

Sudarytojo žodžiais tariant, knygos pradžioje pateikiama savotiška Leliūnų vizitinė kortelė. Toliau – medžiaga apie Leliūnų bažnyčią, mokyklą, ekonominį ir kultūrinį lieliūniškių buvį, žymiausių krašto žmonių, gyvenančių Lietuvoje ir už jos ribų, apie lieliūniškius, dalyvavusius rezistencinėje veikloje, patyrusius tremties siaubą ir mirtį. Nemažai vietos skiriama Leliūnų parapijos nykstantiems kaimams bei jų istorijai.

Knyga suskirstyta į tris pagrindinius skyrius. Leliūnai XX amžiuje, randame 23 rašinius apie Leliūnų istoriją, jų šnekta, Šv. Juozapo parapijos bažnyčią, iš parapijos kilusius kunigus. Aprašomas švietimas ir kultūra, ekonomija, Leliūnų žydai ir kolūkiai.

Pacioje knygos pradžioje sužinome, kad pirmoji Leliūnų bažnyčia buvo pastatyta 1698 m. 1788 m. dvarininkai Pomerneckiai ją perstatė. 1907 m., kun. Antano Masaicio rūpesčiu, paplentėje ant kalnelio išraudonų plytų buvo pastatyta neogotinio stiliaus bažnyčia. „Bažnyčia šviesi, skoningai išdekoruota, gražūs trys gotikinio stiliaus altoriai. O vargonai – vieni geriausių Rytų Lietuvoje... Net sovietiniais religijos persekiojimo metais į Leliūnų bažnyčią pavargonuoti užsukdavo pravažiuojantys muzikai“ (psl. 14).

Kultūrai ir švietimui nebuvo abejingi Leliūnų kunigai. Buvo platinama lietuviška spauda. Pirmoji mokykla Leliūnuose įkurta 1853 m. Pradžioje ją lankė penki mokiniai. Leliūniškiai aktyviai dalyvavo kovose dėl laisvės 1831 ir 1863 sukilimuose. „Sukilėlius rėmė Labeikių dvarininkas Tadas Butleris. Rugsėjo 30 dieną jis K. Lukošiano būriui davė 3 arklus ir 2 balnus“ (psl. 18)... Prasidėjus antrajai bolševikų okupacijai (1944), lieliūniškiai sudarė „Sakalo“ rinktinę, kuriai priklausė 12 būrių su apie 250 partizanų.

Laisvės kovoms ir tremties kanciams skirtame poskyryje

trumpai pasakojama apie 1941 metais represuotą Leliūnų viršaitį ir jo šeimą. Rezistentės ir tremtinės Birutės Tykaitės-Sakalauskienės paminimams bei jos surinktomis partizanų dainoms skirta daugiausia – 48 – puslapių. Spausdinamas ir Lietuvos genocido aukų muziejaus direktoriaus pokalbis su buvusiu vienos Aukštaitijos partizanų vadu Broniumi Kolyčiu–Siaubu, 1951 metais sulaužiusiu partizanų priesaiką. Pateikti politinių kalinių, partizanų ir jų rėmėjų sąrašai.

Kitame poskyryje aprašomi lieliūniškiai svetur. Aprašomas svetimoj žemėj neprigijęs Juozas Strolia. Pateikta įdomios medžiagos apie visą jo šeimą. Labai trumpai, bet pagarbiai paminimas, lietuvių fotografijos klasiko vardą pelnęs, Vytautas Augustinas. Kiek plačiau paminėti broliai Juozas ir Pranas Zarankos. Pirmasis – Juozas – filologas – pokario metais įsikūrė Bogotoje, Kolumbijoje, kur profesoriavo. Antrasis – Pranas – pražūso karo audros metu, įkūrė Detroito, Michigan valstijoje, JAV. Ten, jo paties žodžiais, „gyvenau dvigubą gyvenimą: dirbau Amerikai, laisvalaikį vakarais ir savaitgalius skyrčiau lietuviškai veiklai“ (psl. 191). Aprašomas ir Povilas Karosas, Amerikon atvykęs 1950 metais. Jo vardu yra pavadinta Leliūnų biblioteka, kuriai jis jau padovanojo 600 knygų.

Antrajame knygos skyriuje – Mūsų malūnas Leliūnuose – sutelktos dainos, eilėraščiai. Paminimi iškiliai menininkai, rašytojai, poetai. Gražiai aprašoma naujoji puodžių sostinė ir keramikos muziejus.

Paskutiniame skyriuje – Kaimai ir žmonės – aprašomi gyventojai ir jų gyvenvietės. Daug tų gyvenviečių nyksta ar merdi. Paskutiniame skyryje detalios aprašyti dvylika ištuštėjusių kaimų. Medžiagą surinko ir užrašė Aušra Petronytė-Gabnienė. „Nėra liūdnesnio vaizdo už tuščią, apleistą sodybą, – cituoja autorė Vytautą Rimkevičių. – Deja, toks vaizdas dabar gana dažnas šiandieniniame kaime“ (psl. 374). Štai tie dvylika kaimų: Antakalnis, Girelka, Karveliškis, Ladnykas, Lukna, Pagojė, Razrivka, Saldotiškis, Stainiškis, Šlapės, Vaitutiškis ir Zablatiškis.

Priedui Leliūnų parapijos kaimų ir gyventojų sąrašai. Abėcėles eile išvardintos Utenos apskrityje Leliūnų valsčiaus šeimos nuo 1940 m. Jos surašytos pagal gyvenamą vietą. Duodamas ir žemės plotas, svyruojąs nuo mažiau vieno hektaro iki kelių hektarų. Išvardinti mokiniai, nuo 1958 m. baigę Leliūnų vidurinę mokyklą. Mažiausiai baigusiuju buvo 1990 ir 1999 metais, vos po keturius. Gausiausia buvo 1979 metų laida – net 32. 2001 metais – 7 baigusieji.

Kaip kokiame avilyje, darbščiuju bendradarbių pastangomis, šioje knygoje sukaupta, sunėšta daug įdomios ir vertingos medžiagos. Padėka knygos sudarytojui Algimantui Baltakiui ir jo darbščioms bitelėms, kad visą tai surinko ir bent dalį išleido, o nepaliko laiko užmarščiai.

Romualdas Kriaučiūnas

Išleidžiamas J. Švabaitės romanas

Julija Švabaitė-Gylienė.

Jono Kuprio nuotr.

Amerikoje, jaukiame bei lietuviškame Lemonte, gyvena rašytoja ir poetė Julija Švabaitė-Gylienė. Gyvena, daug skaito, ir, žinoma, kuria. Kiekvienam kūrėjui, prozininkui ar poetui, geriausias jo kūrybos įvertinimas – išspausdinta knyga. Apie vieną Julijos Švabaitės-Gylienės knygą – *Stikliniai ramentai*, kaip tik dabar ir priminsime skaitytojams.

Anot literaturologų, tai feministinis romanas. *Stikliniose ramentuose*, išleistuose 1984 m. Čikagoje, pasakojama pirmuoju asmeniu. Autorė atkelia į dabartį praeities vyksmo fabulą: pasakotoja grįžta į jaunystės miestą Vilnių, karo metus, piešia draugystę, meilę, vedybas, bėgimą iš Lietuvos, sūnaus netektį, sunkų įsikūrimą svetur, dramatišką vyro alkoholiko likimą.

Idomi šio romano istorija, nusipurčiusi praeities dulkes, vėl susilaukė susidomėjimo Lietuvoje! Planuojamą „Vagos“ leidyklos leidžiamą knygą saraše aptikau Julijos Švabaitės-Gylienės romano *Stikliniai ramentai*. Nebūtų keista, jei nežinotum šios istorijos prieštovus. Rašytoja ir poetė Julija Švabaitė-Gylienė pati ją papasakojo.

Prieš 12 metų autorė nusivėžė savo romaną Lietuvon ir pasiūlė „Vagos“ leidyklai atspausdinti. Tuometinių leidyklos vadovų susidomėjimas nebuvo toks, kokio tikėjosi autorė. Tačiau, prieš keletą mėnesių Julija gavo laišką iš Vilniaus „Vagos“ leidyklos. Po 12 metų tylos ir užmaršties staiga atsimita apie romaną. Kodėl?

Lietuva gyvena nelengvą politinę ir ekonominę prasmę laikotarpį. Susiraužiusi politinėse intrigoje, sudaro sąlygas žmonių emigracijai. Jaunimo tarpe vyrauja pesimizmas, depresija ir alkoholizmo bei narkomanijos problema. Mąstantys žmonės įžūri brestantį pavojų ir pranašauja, kaip jau Lietuvoje tapo populiariu, ateitį, kur J. Švabaitės-Gylienės romano *Stikliniai ramentai* herojai pavyzdys ir pasekmė.

Aktualusis romanas spausdinamas 1,000 egzempliorių tiražu ir bus parduodamas Lietuvoje. O rašytoja, vis dėlto, galvoja apie ateitį, o ne praeitį. Dabar Julija ruošia spaudai kitą knygą. Tikėkimės ji bus taip pat aktuali ir įdomi skaitytojams visais laikais – tiek Amerikoje, tiek Lietuvoje.

Vitalija Pulokienė